

4. Су Юйчен. Композиційно-драматургічні особливості китайських програмних концертів для соліста з оркестром традиційних інструментів : Дис. ... на здоб. наук. ст. канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 / Су Юйчен. – Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2017. – 188 с.

5. Фэй Лянь. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%8D%D0%B9_%D0%9B%D1%8F%D0%BD%D1%8C (дата звернення: 5.07.2019).

6. Guo Wenjing. Compositeur chinois né le 1er février 1956 à Chongqing (Sichuan) / Guo Wenjing. URL: <http://brahms.ircam.fr/wenjing-guo> (дата звернення: 3.07.2019).

References

1. Li Lánqīng. (2008). Zhongguo Zaoqi Jiaoxiang Yingue [李岚清, 中国早期的交响音乐]. Early Chinese Symphonic Music. Thoughts on Contemporary Chinese Music. Beijing : Gaoden Jiao Chubanshe, 23–32 [in Chinese].

2. Lo Shii. (2003). Symphonic Genres in the Context of Chinese Musical Culture. Extended abstract of candidate's thesis. Moscow : Gnesins Russian Academy of Music [in Russian].

3. Lyan Maochun, Xiang Yugang, Li Yan. Zhongguo Yinhe Lunbian [梁茂春, 项筱刚, 李岩. 中国音乐论辩] (2007). Discussions on Chinese Music. Nánchāng : Baihuachzhou wǒ zhèngzài xúnzhǎo Chubanshe. [in Chinese].

4. Su Yucheng. (2017). Compositional and Dramatic Features of Chinese Programmatic Concertos for Soloist and Orchestra of Traditional Instruments Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv : Tchaikovsky NMAU [in Ukrainian].

5. Fey Lyan. Retrieved from https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D1%8D%D0%B9_%D0%9B%D1%8F%D0%BD%D1%8C.

6. Guo Wenjing. Compositeur chinois né le 1er février 1956 à Chongqing (Sichuan). Retrieved from <http://brahms.ircam.fr/wenjing-guo>.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2019

Прийнято до публікації 28.09.2019

УДК 78 (477)

<https://doi.org/10.32461/190692>

Чабаненко Наталія Анатоліївна,
концертмейстер кафедри фольклористики,
бандури та інструментального мистецтва
Київського національного
університету культури і мистецтв
ORCID 000-0002-1378-2350

ІНТОНАЦІЙНІСТЬ МУЗИКИ ЯК КАТЕГОРІЯ ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Мета роботи – дослідити інтонаційність як категорію виконавського мистецтва у сучасній музичній культурі ХХІ ст. **Методологія** полягає в застосуванні загального наукового принципу об'єктивності, історико-логічного, аналітичного, компаративного та культурологічно-мистецтвознавчого методів у дослідженні особливостей та критеріїв інтонаційності, що обумовило формування її як категорії виконавського мистецтва, що сприяло генезі музично-виконавської культури та розвитку її полістилістики, детермінованої майстерністю музичної інтерпретації та внутрішньо притаманному хистові музиканта. **Наукова новизна** роботи полягає у простеженні формування інтонаційності як категорії музичного виконавства, що пов'язується зі світовими музичними тенденціями. Своєю чергою, такі видозміни підвищують рівень виконавської майстерності, формуючи цілісне художньо-естетичне явище української музичної культури. **Висновки.** Для створення власних інтерпретацій музичних творів музиканту потрібно використовувати не тільки професійний, але і власний художньо-емоційний досвід, безпосереднє сприйняття різних видів мистецтв і мати відповідний рівень художньо-творчої освіти. Інтонаційною атмосферою музичного твору є явище сугестивного характеру, що може виникнути лише в процесі виконання цього твору, сублимуючи інформацію енергетико-почуттєвого рівня про автора, виконавця та даний твір. За своїм впливом на слухача інтонаційна атмосфера музичного твору завжди виконує роль провокуючого до співтворчості чинника. Підґрунтям звукової реалізації музичного твору є усвідомлення його змісту та глибинне осягнення музичного смислу, що найповніше здійснюється у процесі виконавства. Найважливішим аспектом музично-виконавської інтерпретації є проникнення в інтонаційно-образний світ композитора, а процес передачі художньої інформації потребує залучення до співпереживання. Розуміння інтонаційної ідеї, становлення концептуальних уявлень про художній смисл музики та відображення її засобами інтонаційності безпосередньо пов'язане із зануренням у суб'єктивність твору, що дозволяє проникнути у його внутрішні взаємозв'язки.

Ключові слова: інтонаційність, інтерпретація, виконавське мистецтво, категорія виконавства, музична культура, сучасна музика.

Чабаненко Наталія Анатольевна, концертмейстер кафедри фольклористики, бандури і інструментального мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв

Интонационность музыки как категория исполнительского искусства

Цель работы - исследовать интонационность как категорию исполнительского искусства в современной музыкальной культуре XX в. **Методология** заключается в применении общего научного принципа объективности, историко-логического, аналитического, сравнительного и культурологические-искусствоведческого методов в исследовании особенностей и критериев интонационности, что обусловило формирование его как категории исполнительского искусства, способствовало генезису музыкально-исполнительской культуры и развитию ее полистилистики, детерминированной мастерством музыкальной интерпретации и внутренне присущем умению музыканта. **Научная новизна работы** заключается в прослеживании формирования интонационности как категории музыкального исполнительства, что связано с мировыми музыкальными тенденциями. В свою очередь, такие видоизменения повышают уровень исполнительского мастерства, формируя целостное художественно-эстетическое явление украинской музыкальной культуры. **Выводы.** Для создания собственных интерпретаций музыкальных произведений музыканту нужно использовать не только профессиональный, но и собственный художественно-эмоциональный опыт, непосредственное восприятие различных видов искусств и иметь соответствующий уровень художественно-творческого образования. Интонационной атмосферой музыкального произведения есть явление суггестивного характера, может возникнуть только в процессе исполнения этого произведения, сублимируя информацию энергетику-чувственного уровня об авторе, исполнителе и данное произведение. По своему воздействию на слушателя интонационная атмосфера музыкального произведения всегда выполняет роль провоцирующего к сотворчеству фактора. Основой звуковой реализации музыкального произведения является осознание его содержания и глубинное постижение музыкального смысла, наиболее полно осуществляется в процессе исполнения. Важнейшим аспектом музыкально-исполнительской интерпретации является проникновение в интонационно-образный мир композитора, а процесс передачи художественной информации требует привлечения к сопереживанию. Понимание интонационной идеи, становление концептуальных представлений о художественном смысле музыки и отражение ее средствами интонационности непосредственно связано с погружением в субъективность произведения, позволяет проникнуть в его внутренние взаимосвязи.

Ключевые слова: интонационность, интерпретация, исполнительское искусство, категория исполнительства, музыкальная культура, современная музыка.

Chabanenko Natalia, concertmaster of the Department of Folklore Studies, bandura and instrumental arts Kyiv National University of Culture and Arts

Music intonance as a category of performing arts

The purpose of the work is to investigate intonation as a category of performing arts in the contemporary musical culture of the 21st century. **The methodology is to** apply the general scientific principle of objectivity, historical-logical, analytical, comparative and cultural-art methods in the study of features and criteria of intonation, which led to its formation as a category of performing arts, which contributed to the genesis of musical and performing arts. , determined by the skill of musical interpretation and the musician's intrinsic rhythm. **The scientific novelty** of the work is to trace the formation of intonation as a category of music performance, which is connected with the world music trends. In turn, such modifications increase the level of performing skill, forming a holistic artistic and aesthetic phenomenon of Ukrainian musical culture. **Conclusions.** To create your own interpretations of musical works of a musician, you need to use not only professional but also your own artistic and emotional experience, direct perception of different types of arts and have an appropriate level of artistic and creative education. The intonational atmosphere of a piece of music is a suggestive phenomenon that can only arise in the course of the performance of this work, sublimating energy-sensitive information about the author, performer and the work. By its influence on the listener the intonational atmosphere of a musical work always plays the role of a contributing factor to the co-creation. Underlying the sound realization of a piece of music is an awareness of its content and a deep understanding of the musical meaning that is most fully realized in the performance process. The most important aspect of music-performance interpretation is the penetration of the composer's intonation-shaped world, and the process of transmitting artistic information requires involvement in empathy. Understanding the intonational idea, forming conceptual ideas about the artistic meaning of music and displaying it with the means of intonation is directly related to the immersion in the subjectivity of the work, which allows to penetrate into its internal relationships.

Keywords: intonation, interpretation, performing arts, performance category, musical culture, contemporary music.

Актуальність теми дослідження. Творчість музиканта-виконавця є складним процесом, який формує не лише художній образ, завдяки якому музика реалізується, але й має ряд притаманних форм вираження, що привносять особистісне прочитання кожного музичного твору виконавцем. Інтонаційність як категорія виконавської інтерпретації є важливим чинником музичної творчості, через яку реалізується авторське виконавське прочитання музичного твору. Явище інтонації в згорнутому вигляді акумулює в собі цей первинний синкретизм давнього мистецтва. І лише на перший погляд інтонаційна природа є

специфічною особливістю музики як виду мистецтва. Інтонаційність («становлення в тоні, в звуконапруженні», Б. Асаф'єв) притаманна не тільки музиці. Б. Асаф'єв зазначає: «Давній тісний зв'язок музики і поезії дозволяє мені ділити мистецтва на інтонаційні, мистецтва висловлювання, вимови (звичайно, ритмовимови, тому, що немає тона, «тонуса» тонального, чим би не керував ритм), а значить такі, що пізнаються переважно слухом; і на мистецтва з ритмом і образами, зорозово виставленими, мистецтва «німі» [1, 354]. Відтак актуальним вбачається вивчення категорії інтонування як інтерпретаційності, оскільки саме музикантові-виконавцеві належить пріоритетна роль у створенні живої інтонаційної атмосфери твору. Не викликає сумнівів і стильовий Характер цього явища відображає також стилістичність, оскільки за ним стоїть особистісно-почуттєвий рівень індивідуальності виконавця.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематиці виконавської майстерності присвятили свої наукові праці М. Давидов, В. Апатський, Ю. Бай, М. Берлянич, Н. Брояко, Б. Гутников, А. Попов, В. Сраджев та ін. Основним у теоретичних твердженнях було розуміння виконавської майстерності та її формування за допомоги взаємодії чинників «художнього» і «технічного» у виконавському мистецтві. Формування інтонаційно-змістовної музичної інтерпретації впливає зі сфери взаємодії музиканта та інструмента, що породжує засоби виразності у формуванні емоційно-змістовної сторони музичного образу.

Означена проблематика тісно пов'язана з питаннями музичного мислення, що знайшло відображення у дисертаційному дослідженні Н.Мозгальової [9]. Окрім цього, вагому роль відіграють ключові поняття і положення концепції інтонаційно-фабульної і комунікативної природи музики (В. Медушевський); пов'язування функціонування музичного мислення з процесами «кодування» і «декодування» художньої інформації, створення унікальної структури тексту (М. Арановський); художньо-творча діяльність як творчий процес (Є. Назайкінський); інтонаційна сутність музики (Б. Асаф'єв).

Мета роботи – дослідити інтонаційність як категорію виконавського мистецтва у сучасній музичній культурі ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. З точки зору художньо-естетичного та мистецького бачення виконавська діяльність постає як динамічна система, складовими якої є композиторська творчість, творчість інтерпретатора та слухачка «співтворчість». Аналіз наукової літератури виявив наявність різноманітних підходів до визначення сутності виконавського мистецтва та його окремих характеристик. Так, на думку М. Кагана, виконавство є повноцінним видом художньої творчості, поряд з діяльністю композитора, «драматурга» [6, 74]. На думку Є. Гуренка, специфічною ознакою виконавства є наявність художньої інтерпретації. Це відобразилось на авторській дефініції визначення музичного виконавства. Останнє тлумачиться як «вторинна, відносно самостійна творчість, що полягає в процесі конкретизації продукту первинної художньої діяльності» [5, 39].

Виконавська діяльність зумовлена переживанням чогось значного для індивіда і сприяє появі якісних змін психічних властивостей особистості та «якісним новоутворенням» (Л. Виготський). Наявність такого мотиву надає змісту діяльності виконавця, відповідає його інтересам, потребам, якісним орієнтаціям. Формування виконавської майстерності – складний багатоплощинний процес, розвиток якого висуває необхідність постановки в центр дослідницької уваги поняття «майстерність», що складає ядро, систематизуючу основу виконавської діяльності та виступає вихідною передумовою джерела формування виконавця.

Завданням музиканта-виконавця, який має справу з композиторським нотним текстом, полягає в умінні віднайти в його знаковій структурі ауре композиторського висловлювання і «оживити» їх, огорнувши інтонаційною атмосферою власного переінтонування. Інтонація є специфічним засобом художнього спілкування, вираження і передачі емоційно насиченої думки з допомогою просторово-часового руху в його звуковій (людський голос і голоси музичних інструментів) і зоровій (жест, міміка, пантоміма) формі [1, 114]. Розглядаючи інтонацію в якості загальноестетичної категорії, Ю.Борев розширює спектр можливих застосувань даного поняття. У його розумінні поняття інтонації охоплює також і внутрішні здатності літературного тексту: «... інтонація — внутрішня мелодія і ритм літературного тексту, його розповідально-описовий, імперативно-окличний чи пошуково-запитальний стрій» [3, 169]. Осмислення інтонації в якості загальноестетичної категорії передбачає функціонування її в різних видах мистецтва.

Так, майстерність виконавця традиційно вдосконалюється в процесі музично-професійної підготовки, завдання якої полягає у виявленні творчих прагнень вихованця. Для того, щоб опанувати професією музиканта, необхідний синтез техніки і високої духовної культури (Б. Асаф'єв).

Особливості музично-педагогічної та виконавської діяльності, а також специфічні умови оволодіння професійно-технічною майстерністю є складним і багаторівневим явищем, яке, по суті, є внутрішнім творчим процесом без урахування детально розроблених і планомірно здійснюваних методів освоєння технічних (музичних і інструментально виконавських) навичок. З цієї позиції важливою є

актуалізація інтерпретації як цілісного феномену при професійному формуванні педагога-музиканта в контексті розвитку художнього сприйняття і мислення шляхом втілення художнього образу, стилістичних особливостей, змісту твору. Робота над технікою завжди ведеться заради музики, тому навчання слід вести так, «щоб у свідомості учня були нероздільні зміст – настрій музики (виражене в тих чи інших деталях тексту) і технічні прийоми, за допомогою яких можливо цей зміст втілити» [8]. Подібною думки дотримуються й педагоги-музиканти Б. Асаф'єв, А. Рубінштейн, Л. Оборін, які вбачають завдання виконавської підготовки в розвитку художності як основи виконавської майстерності.

Музично-виконавська діяльність завжди пов'язана з набуттям виконавської майстерності, тобто здатності творчо й виразно виконувати музичні твори, надавати їм власної інтерпретації, занурюватися у художній зміст творів та адекватно розкривати його в процесі виконання [4, 99]. Найбільш складними досі залишаються проблеми, пов'язані з суто художньою стороною виконавського мистецтва: виразністю інтонування музичного твору, виявленням стилістики автора, а також стилістичних тенденцій відповідної епохи і виконання музики, побудова конструктивної і композиційної форми твору, її спрямованості на сприйняття слухачів в аспекті драматургії виконавського процесу. Тобто найбільш складною є саме та проблематика, яка безпосередньо відноситься до змістовної інтерпретації виконуваного музичного твору.

Досвід музично-виконавської діяльності - це сутнісна характеристика особистості виконавця, що відображає вищий рівень оволодіння цією діяльністю, який досягається шляхом глибокого освоєння музично-теоретичних знань, практичних умінь та навичок пізнання, виконання музичного твору і вивчення виконавського досвіду відомих музикантів [10, 7].

У вузькому сенсі поняття інтерпретації означає виконавську діяльність, що реалізує художній зміст музичного твору і музичного мистецтва в цілому. У широкому сенсі - це процес сприйняття варіацій твору. Фактично в інтерпретації представлено власне бачення музикантом-виконавцем музичного твору. Інтерпретація репрезентує виконавця як творця, який доносить до аудиторії свою особисту семантичну інформацію.

У музичній педагогіці останніх десятиліть істотного значення набуло поняття художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів, пов'язане з художньо-творчою діяльністю музиканта-педагога. Його тлумачать як своєрідну суб'єктивну інтегровану інтерпретацію творів різних видів мистецтв (літератури, музики, живопису тощо), яка збагачує музичний образ і дає змогу інтерпретатору повніше розкрити його зміст, стилістичні особливості композитора та виконавця, використовувати різні педагогічні прийоми роботи [4, 102].

Суть художньої інтерпретації полягає у творчому процесі тлумачення музичного твору, відтак весь художній досвід виконавця повинен використовуватися для вирішення творчого завдання - виконавського втілення музичного твору. Інтерпретація починається з виникнення художнього задуму як певного плану дій при постановці і реалізації виконавських завдань щодо даного твору. Художній задум - це складний процес, який формує і спрямовує інтелектуальну діяльність виконавця в конкретне русло. Саме йому належить своєрідна за своєю структурою роль регулятора творчих ідей, які в процесі інтерпретації можуть значно змінюватися. Саме виконавський процес, вірніше його результат, ототожнюється з музичним твором, який, разом з тим, не відчужується від автора.

У ході інтерпретації музичних творів саме розуміння означає прийняття майбутнім фахівцем не тільки художньої точки зору композитора, автора музичного твору, а й своєї суб'єктивної позиції в оцінці спостережуваних педагогічних явищ. Процес інтерпретації веде до досягнення художньої позиції композитора і педагогічного сенсу діяльності педагога-музиканта.

Сенс інтерпретації музичного твору обумовлений пізнанням його художньої ідеї, що визначає співтворчий характер даного процесу. Специфіка процесу інтерпретації явищ музичного мистецтва визначається його інтонаційною сутністю. Фактором, що володіє семантичним значенням і впливає на особливості музичної мови, є, перш за все, інтонація як співвідношення декількох звуків, що має смислову спрямованість.

Формування художніх уявлень вимагає від виконавця значних інтелектуальних зусиль і активності. Розуміння кінцевих завдань, пов'язаних з виконавчим втіленням конкретного твору, уявне представлення цих завдань, реалізованих в рамках уявної інтерпретації, - це і є художній задум. Відтак суто музичне навчання при такому підході тісно переплітається з формуванням у студентів естетичного ставлення до мистецтва, з активізацією творчих проявів майбутніх вчителів в процесі музичної діяльності, з набуттям досвіду методичної проєкції узагальнених художніх уявлень у сферу музично-виховної роботи зі школярами [3, 12].

Наукова новизна роботи полягає у простеженні формування інтонаційності як категорії музичного виконавства, що пов'язується зі світовими музичними тенденціями. Своєю чергою, такі видозміни підвищують рівень виконавської майстерності, формуючи цілісне художньо-естетичне явище української музичної культури.

Висновки. Таким чином, можемо констатувати, що для створення власних інтерпретацій музичних творів музиканту потрібно використовувати не тільки професійний, але і власний художньо-емоційний досвід, безпосереднє сприйняття різних видів мистецтв і мати відповідний рівень художньо-творчої освіти. Інтонційною атмосферою музичного твору є явище сугестивного характеру, що може виникнути лише в процесі виконання цього твору, сублімуючи інформацію енергетико-почуттєвого рівня про автора, виконавця та даний твір. За своїм впливом на слухача інтонаційна атмосфера музичного твору завжди виконує роль провокуючого до співтворчості чинника.

Література

1. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс. Ленинград: Музыка, 1971. 375 с.
2. Боров Ю. Эстетика. Москва: Политиздат, 1988. 496 с.
3. Бузова О. Д. Поліхудожнє виховання як засіб удосконалення музичної підготовки майбутніх вчителів музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 19 с.
4. Гаврілова Л., Псарьова Л. Інтерпретація музичного твору: теоретичні аспекти. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти : збірник наукових праць. 2016. Вип. 3. С. 97-106.
5. Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации: философский анализ. Новосибирск: Наука, 1982. С.39.
6. Каган М. С. Морфология искусства: историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств. Л.: Искусство, 1970. С. 348.
7. Катрич О. Музичне виконавство як інспіруючий чинник «інтонаційної атмосфери музичного твору». Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. 2015. Вип. 35. С. 6-12.
8. Кремешна Т. І. Музично-виконавська майстерність як художньо-педагогічна проблема. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua › jsptui › bitstream> (дата звернення: квітень 2019).
9. Мозгальова Н.Г. Формування музичного мислення майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.02 - теорія та методика навчання музики і музичного виховання / Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова. Київ, 2002. 23 с.
10. Хлебнікова О. В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 22 с.

References

1. Asaf'ev B. (1971). Musical form as a process. Leningrad: Music [in Russian].
2. Borev Y. (1988). Aesthetics. Moscow: Politizdat [in Russian].
3. Buzova, O.D. (2004). Poly-artistic education as a means of improving the musical training of future music teachers: author. diss. ... Cand. ped. Sciences: Kyiv [in Ukrainian].
4. Gavrilova, L., Psaryova L. (2016). Interpretation of a musical work: theoretical aspects. Teacher professionalism: theoretical and methodological aspects: collection of scientific works, 3, 97-106 [in Ukrainian].
5. Gurenko, E.G. (1982). Problems of artistic interpretation: philosophical analysis. Novosibirsk: Nauka [in Russian].
6. Kagan, M.S. (1970). The morphology of art: a historical-theoretical study of the internal structure of the art world. L. : Iskusstvo [in Russian].
7. Katrych, O. (2015). Musical performance as an inspiring factor of the "intonational atmosphere of a musical work". Scientific collections of Lviv National Music Academy. M.V. Lysenko, Vol. 35, pp. 6-12 [in Ukrainian].
8. Kremeshna, T.I. Musical and Performing Arts as an Artistic and Pedagogical Problem. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua › jsptui › bitstream> (accessed April 2019) [in Ukrainian].
9. Mozgal'eva, N.G. (2002). Formation of musical thinking of the future music teacher in the process of instrumental preparation: author. diss. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.02 - Theory and methodology of teaching music and musical education [in Ukrainian].
10. Khlebnikova, O.V. (2001). Formation of experience of music-performing activity in students of universities of culture: author. diss. ... Cand. ped. Sciences: Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 4.09.2019

Прийнято до публікації 01.10.2019